

antoni gaudí i ricardo bofill, l'estranya parella

A un li pot semblar estrany emparellar a dos arquitectes tan diferents, per obra i per caràcter, com **Antoni Gaudí Cornet** (1852-1926) i **Ricardo Bofill Levi** (1939-2022). El primer, mai va buscar la fama i passava per tenir un caràcter complicat. Aspectes que ens poden ajudar a entendre per què quasi no hi ha imatges d'ell. El segon, era un personatge mediàtic *avant la lettre*. Segons **Luís Fernández-Galiano**, era seductor, audaç, desmesurat i megalòman. Una Superestar¹.

Doncs, la dupla no deu ser tan insòlita quan el crític **Charles Jencks** en idear una sèrie una sèrie televisiva sobre arquitectura contemporània va triar, com a representants d'Espanya, aquests dos catalans².

Com deia **Umberto Eco**³ sempre hi ha alguna efemèride per celebrar. Només cal mirar el santoral catòlic o els dies internacionals de l'ONU. En el nostre cas, podem lligar aquestes dues figures amb dos aniversaris que se celebren enguany: per un costat, el centenari de la mort de l'arquitecte del Baix Camp⁴ i, per l'altre, el mig segle de la inauguració del Santuari de Nostra Senyora de Meritxell.

Dibuix d'Enric Dilmé

¹ L. Fernández-Galiano, Ricardo Bofill, 1939-2022), en Maestros Españoles, Madrid, 2022.

² Ibidem.

³ E. Eco, De la estupidez a la locura, crónicas para el futuro que nos espera, 2018.

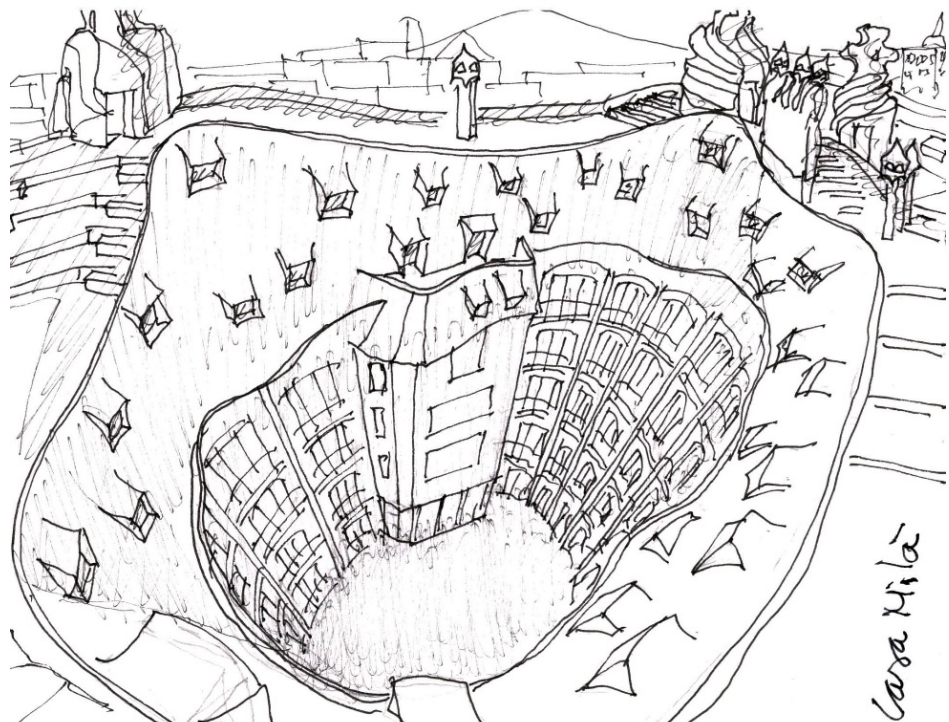
⁴ Comarca tant de Reus com de Riudoms, localitats que es disputen el naixement de Gaudí.

antoni gaudí i ricardo bofill, l'estranya parella

La figura d'**Antoni Gaudí** és un exemple excepcional de la volatilitat del gust social al llarg de la història. Un cas més, comparable amb el de **Van Gogh**. No va ser reconegut en vida i va estar oblidat fins a les darreres dècades del segle XX. Recordo que quan estudiava arquitectura, ningú em va parlar d'ell i, si ho feia era més aviat per menysprear-lo, per molt que per figures destacades del Moviment Modern, com **Gropius** o **Le Corbusier**,⁵ el celebressin. Fins i tot, si algun mèrit se li trobava a la seva arquitectura se l'adjudicava al seu col·laborador **Josep Maria Jujol**. El mateix passava amb el romànic i el gòtic. Els que com jo, admiràvem obres d'aquests períodes, passaven per ser uns "friquis".

Ara bé, a la dècada dels anys vuitanta del segle passat, i a partir de l'eclosió de la postmodernitat, la fascinació per **Gaudí** va passar d'uns pocs admiradors locals, com ara el poeta i amic **Joan Maragall**, a figures internacionals com ara **Salvador Dalí**, **Roberto Pane** o **Hermann Ludwig Wilhelm Finsterlin** que, des d'òptiques surrealistes, expressionistes o psicoanalítiques descobreixen en **Gaudí** el paradigma del geni absolut. I d'aquí a esdevenir una icona universal només va faltar l'aparador que van ser les Olimpíades de Barcelona 92. De fet, la devoció per **Gaudí** és avui tal que la Sagrada Família de Barcelona és el monument més visitat d'Espanya, tot i que sigui, majoritàriament, una interpretació del que hagués fet l'arquitecte. Fins i tot, el papa **Francesc** el va declarar Venerable, pas previ a la canonització, en la seva visita a la Sagrada Família el 2013. Qui ho anava a dir!

Dibuix d'Enric Dilmé

⁵ L. Mercader, editora, Antoni Gaudí, Escritos y documentos, Madrid, 2002.

antoni gaudí i ricardo bofill, l'estranya parella

Tot i aquesta idolatria desfermada no podem deixar de dir, tal com ho fa en **Salvador Tarragó**⁶, que **Gaudí** és:.. *un dels arquitectes i creadors més importants de la cultura universal, i exemple de compromís radical amb si mateix, amb el seu art, amb la seva terra i amb la seva època...*

Pel que fa a **Ricardo Bofill** tothom, amics i enemics, estaven d'acord que a més del seu encant tenia l'autoestima pels núvols. Ho reconeix, encara ara, la seva germana **Anna** (amb la que hem tingut la sort de freqüentar els darrers anys) i també l'arquitecte andorrà **Pere Aixàs** que recorda com, en la presentació del monumental projecte de Meritxell signat pel mateix **Bofill** amb **Bohigas**, **Aixàs** i **Albert Pujal** (l'altre arquitecte del país) va desplegar els seus encants davant del Consell General sense que ningú dels presents gosés posar cap pega. Segons **Aixàs** el fet que comencés l'exposició dient que era un dictador de l'arquitectura i que no acceptava crítiques va ajudar. De fet, en la introducció que va redactar per la monografia que la prestigiosa editorial Rizzoli va fer de la seva obra, el 1988, es declarava "el millor arquitecte del món, tot i que pitjor que Miquel Àngel".

Perspectiva del projecte monumental dels quatre arquitectes (fons P. Aixàs). Encerclat el Santuari.

⁶ S. Tarragó, editor, Antoni Gaudí, Barcelona, 1991.

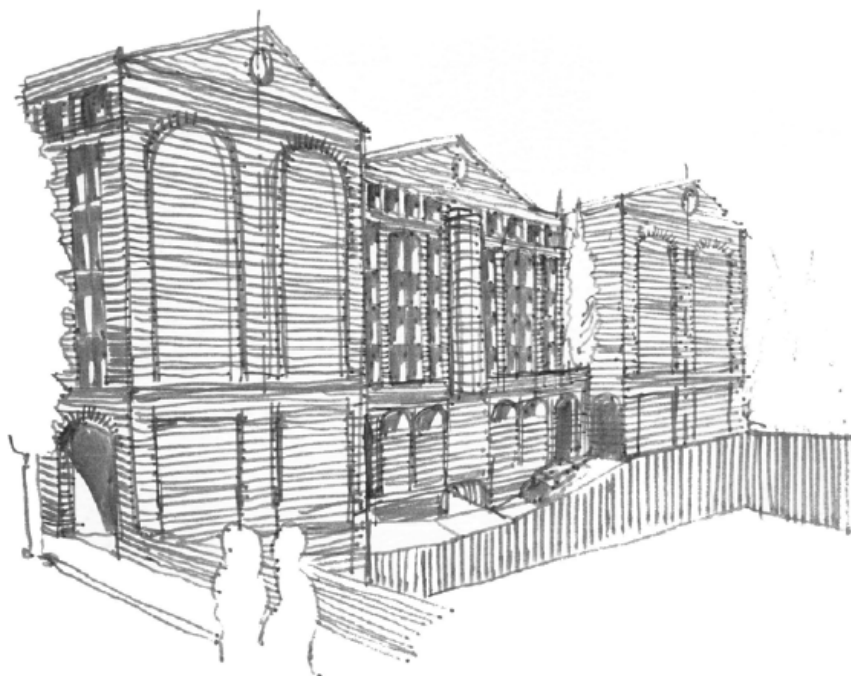
antoni gaudí i ricardo bofill, l'estranya parella

Ara bé, el Consell el va escoltar i després va fer la seva, és a dir, només va acceptar l'edifici del Santuari, deixant la megalòmana idea d'unir ambdues bandes de la vall a través d'un llarguíssim recorregut sobre un pantà de nova creació per a la història.

Dels prolegòmens del projecte del Santuari així com de la seva formalització i construcció ja ens hem ocupat en altres entregues⁷ però, així i tot, encara no s'ha fet una anàlisi del mateix des del punt de vista merament arquitectònic. Queda pendent.

En tot cas, sempre m'ha semblat curiós que el Santuari s'inaugurés just un any després del famós Walden 7 de Sant Joan Despí. Aquella ciutat vertical modular i onírica que veu dels estudis matemàtics i musicals de la seva germana, com bé explica en la seva tesi doctoral "*Generación geométrica de formas arquitectónicas y urbanas*" defensada aquell mateix any. I és curiós perquè el projecte andorrà s'allunyà d'aquella experimentació, aquell exabrupte formal que diria **Bohigas**, sense ser encara un exemple de la deriva cap al classicisme, cap a l'exabrupte estilístic en opinió del mateix **Bohigas**. Com dirà en un dels seus dietaris:

...a França, en Bofill ha aconseguit la paròdia més estranya, més oportunista i més intel·ligent- d'allò que els ignorants en diuen arquitectura "clàssica": Marne-la-Vallée, Montparnasse, Montpellier, etc...

Vista pel concurs d'habitatges de la CASS, Andorra la Vella d'en Ricardo Bofill, redactat conjuntament amb l'arquitecte Arturo López Mateos (fons d'aquest arquitecte).

⁷ E. Dilmé; El Santuari de Meritxell, cronologia; El Santuari de Meritxell, la gènesi 1/3; El Santuari de Meritxell, la gènesi 2/3 i El Santuari de Meritxell, la gènesi 3/3.

antoni gaudí i ricardo bofill, l'estranya parella

Per **Bohigas**⁸ aquesta deriva revisionista tenia, doncs, un rerefons oportunista que va poder comprovar fefaentment el 1985 en la presentació de l'obra de **Tom Wolf**: *From Bauhaus to our house* al COAC quan **Òscar Tusquets** va dir:

...Això de l'arquitectura, aquests darrers anys s'ha convertit en una successió de competències. És com si hi hagués només una barca on hi caben 30 passatgers. O ets a la barca o t'ofegues. Avui, per fer alguna cosa important, encara que sigui a Hostafrancs o a Torelló, cal estar en aquesta limitadíssima barca internacional, en la qual, per cert, és molt difícil d'entrar-hi si no ets un postmodern bel·ligerant...

Podríem dir, doncs, que Meritxell és una "rara avis" en la producció d'en **Bofill**, un exemple únic, ja que ni pertany a la primera etapa d'experimentació combinativa ni és, encara, un exemple del classicisme postmodern posterior, aquell que el portaran, el 1985, a exposar al famós MoMa de Nova York i al que pertanyen els altres dos projectes andorrans (no executats): la proposta per al concurs d'habitatges de la CASS (1981)⁹ i el complex turístic de la Comella (1989)¹⁰.

Com dirà **Oscar Tusquets**¹¹: *Considero a Bofill un geni, encara que no se sàpiga molt bé de quina disciplina.*

Curiosa definició que ens recorda allò que va exclamar de **Gaudí**, el 1870, el director de l'Escola d'Arquitectura de Barcelona, **Elies Rogent**¹²: *No sé si hem donat el títol a un boig o a un geni, el temps ho dirà.*

Sembla, doncs, que al final, la genialitat, els unia.

París, juny del 2026

enricdilme@enricdilme.com • T. +376 869 558 • www.enricdilme.com
Av. Fiter i Rossell 109-111, local 2 • AD700 Escaldes-Engordany • Andorra

⁸ O. Bohigas, Ricard Bofill, David Ricardo i el Parc de l'Escorxador en Combat d'Incerteses, Dietari de Records, 1989.

⁹ E. Dilmé, Ricard Bofill, en darrer projecte, www.enricdilme.com.

¹⁰ E. Dilmé, Ricard Bofill a Andorra, www.enricdilme.com.

¹¹ O. Tusquets, Recuerdos de juventud compartida, Ricardo Bofill (Barcelona, 1939) arquitecto, en Amables personajes, 2014.

¹² <https://www.casabatllo.es/antoni-gaudi/>